

ВІДДІЛЕННЯ «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ПЕРІОДИКИ»

Сімнадцять років творчого поступу і наукових здобутків

Мирослав Романюк

*Генеральний директор Львівської національної наукової бібліотеки
України імені В. Стефаника, член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор, керівник «Науково-дослідного
центру періодики» (березень 1993 — грудень 2003 р.)
ЛННБУ ім. В. Стефаника*

*Досліджуються найважливіші віхи створення і функціонування од-
ного з провідних структурних підрозділів бібліотеки — «Науково-
дослідного центру періодики». Проаналізовано найважливіші чинники
науково-дослідницької та редакційно-видавничої діяльності його спів-
робітників, які впровадили в практику універсальну схему повного біб-
ліографічного опису періодичних видань, а також нову колекцію наукових
принципів і методів дослідження української преси XIX–XX ст.*

Ключові слова: *бібліографія, біографістика, історія, історіографія,
історичні джерела, наукові методи дослідження, періодика, публіци-
стика, преса.*

*The organization and main stages of functioning of Research Periodicals
Centre, one of the key departments in Vasyl Stefanyk National Scientific
Library of Ukraine in Lviv are being researched in this article. Research,
editorial and publishing activity of its employees are analyzed, particularly
their efforts in implementation the common scheme for complete biblio-
graphical description of periodicals as well as new principles and methods
of research of Ukrainian press, published in 19th-20th cc.*

Keywords: *bibliography, biographical research, history, historiography,
research methods, periodicals, journalistic essays, press.*

*Исследуется создание и функционирование одного из ведущих струк-
турных подразделений библиотеки — «Научно-исследовательского центра
периодики». Проанализировано важнейшие составляющие научно-исследо-
вательской и редакционно-издательской деятельности его сотрудников,*

внедривших в практику работы универсальную схему полного библиографического описания периодических изданий, а также новую коллекцию научных принципов и методов исследования Украинской печати XIX–XX веков.

Ключевые слова: *библиография, биографистика, история, историография, исторические источники, научные методы исследования, периодика, публицистика, печать.*

Відділення «Науково-дослідний центр періодики» (далі — Центр [Р. М.] Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника — один з наймолодших структурних підрозділів нашої установи. Третього травня 2010 р. йому виповнилося 17 років. Де-юре він був створений згідно з розпорядженням Президії НАН України № 420 від 04.03.1993 р., в якому відзначалася необхідність «забезпечення розвитку у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника АН України наукових досліджень у галузях історії та бібліографії української періодики». Наукову концепцію і програму діяльності Центру було схвалено на засіданні вченої ради бібліотеки і на конкурсній основі укомплектовано два його відділи — дослідження української періодики та вивчення іншомовних періодичних видань XVIII–XX ст. На підставі Постанови бюро відділення історії, філософії та права НАН України від 3 грудня 2009 р. (протокол № 7), з метою розвитку наукових досліджень в галузі біографістики, підготовки і видання багатотомного енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах: редактори, видавці, публіцисти XIX–XX ст.», що передбачає сучасне прочитання біографій знаних особистостей, відкриття невідомих імен, формування електронних біографічних архівів», був виданий наказ генерального директора бібліотеки № 4 від 1.01.2010 р. про створення відділу біографічних досліджень, як структурного підрозділу «Науково-дослідний центр періодики».

На 1.08.2010 р. у Центрі працювали 30 штатних співробітників (завідувач Відділення, 3 завідувачі наукових відділів, 5 старших наукових співробітників, 17 наукових та молодших наукових співробітників, головний програміст і редактор, а також провідний бібліограф та програміст першої категорії).

9-10 грудня 1993 р. Центр організував першу Всеукраїнську науково-теоретичну конференцію «Українська періодика: історія і сучасність». Підсумки конференції засвідчили, що українські часописи минулого ґрунтовно не досліджувалися ні в Україні, ні поза її межами. Учасники форуму констатували, що після проголошення незалежності Україна стала єдиною великою державою у світі, яка не мала національної бібліографії друкованого слова. Її складовою мав би стати і репертуар української преси, якого з огляду на історичні обставини не вдалося підготувати. Окрім цього, в тогочасній українській історіографії були відсутні дослідження, в яких би науковці на широкому, належним чином опрацьованому, фактичному матеріалі розкривали як загальні закономірності розвитку української преси, так і регіональні особливості в конкретно визначених історичних рамках. Не було ґрунтовних і синтетичних досліджень, в яких би на основі історико-аналітичного аналізу у поєднанні з хронологічно-бібліографічною описовістю видань та інформацією про діячів преси розглядалися специфічні особливості розвитку української періодики не тільки в окремих регіонах, а й у найбільших містах, що були центрами духовного та культурного поступу нації. Не було вироблено спільних наукових підходів і принципів дослідження. Окрім цього, величезні масиви періодики були заховані у т. зв. спецфондах. За підрахунками пресознавця Ю. Тернопільського, з наукового обігу було вилучено 2 225 українських періодичних видань, які виходили з 1816 до 1916 рр. [13, с. 11]. Скільки таких часописів видавалося у 20–40-х рр. ХХ ст. — ніхто не підраховував. Зауважу, що 1992 р. працівники бібліотеки Є. П. Наконечний і С. Ф. Семенова підготували списки українських періодичних видань 1816–1945 рр., де було зареєстровано 3 680 неопрацьованих часописів, які зберігалися у фондах нашої бібліотеки.

Підсумки обговорення проблеми у відділах Центру та під час конференції засвідчили, що маємо величезний масив недосліджених видань, які було засновано у ті часи, коли Росія та Австро-Угорщина розгорнули цілеспрямований наступ на політичні та національно-культурні права українського народу. Втративши всі можливості щодо захисту державно-політичних прав, українське суспільство виступило на захист свого національно-культурного

життя. У цьому йому допомагала преса, яка ставала в обороні прав і свобод корінного населення, не давала згаснути прагненням до державної незалежності, активно пропагувала гасла політичної боротьби. Населення різних регіонів України, яке опинилося під владою світових імперій, а також українські емігранти в багатьох країнах світу завжди усвідомлювали свою історичну спільність та єдність. Ідея возз'єднання всіх земель України була центральною в громадсько-політичному житті українців, провідною темою публікацій більшості періодичних видань. Усе це обумовило вимогу нового, тобто об'єктивного і повного, прочитання історії української преси, насамперед у методологічному, бібліографічному та історичному аспектах.

Працівники Центру усвідомлювали, що впоратися із цим завданням невеликій дослідницькій структурі, звичайно, буде не під силу. Тому виникла ідея об'єднати зусилля як окремих науковців, так і всіх зацікавлених установ та організацій. Уже 1994 р. була налагоджена співпраця із Центральним державним історичним архівом України у Львові, дванадцятьма обласними державними архівами, факультетом журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка, Інститутом журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка та кафедрами журналістики інших вищих навчальних закладів; були підписані договори про співпрацю з бібліотеками Польщі та Чехії, Музеєм-архівом у Клівленді (США).

З метою координації спільних зусиль та уникнення розбіжностей у підходах до вивчення періодичних видань Центр розробив єдину «Схему повного бібліографічного опису періодичного видання» [12]. Крім того, було запропоновано нову періодизацію журналістського процесу, обумовлено наукові принципи і методи дослідження. На цих засадах розгорнулася активна дослідницька робота в кількох напрямках. Серед пріоритетних були і залишаються: підготовка і видання матеріалів до національної бібліографії періодики ХІХ–ХХ ст., видання ґрунтовних досліджень до майбутньої фундаментальної «Історії української преси ХІХ–ХХ ст.» та підготовка видання багатотомного енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах ХІХ–ХХ ст.».

«Прозора і відкрита для всіх» програма дозволила виробити й апробувати тактику і стратегію реалізації задуманого, зокрема перевірити практикою нові методологічні засади, наукові принципи і методи дослідження. Ці проблеми постійно обговорювалися на науково-теоретичних конференціях, які організовує і проводить Центр. Матеріали всіх десяти науково-теоретичних конференцій «Українська періодика: історія і сучасність» видані окремими книгами, обсяг яких, звичайно, теж змінювався. Якщо книга матеріалів першої конференції мала трохи більше 17, то п'ятої — 37,5, а матеріали дев'ятої конференції — 45 умовних друкованих аркушів. Окрім цього, з кожним роком розширювалося географічне представництво учасників. Якщо у першому форумі взяли участь науковці з 9 міст України, у п'ятому — з 16, то на десятій конференції були присутні представники 26 міст нашої держави. Відзначимо, що у роботі конференцій також брали участь науковці з Польщі, Чехії, Канади, США, Російської Федерації, Словаччини, Великої Британії та інших країн світу.

На початку другого десятиліття діяльності Науково-дослідного центру періодики дослідники українського друкованого слова однозначно ствердили: завершився етап його становлення, сформовано львівську наукову школу дослідників української преси. Її основу склали працівники Центру, які впродовж 17 років захистили 4 докторські (Н. В. Антонюк, М. М. Комариця, М. М. Романюк, Л. В. Снісарчук) і 11 кандидатських дисертацій (І. Я. Вдовичин, В. В. Габор, О. І. Денека, О. Р. Дроздовська, В. О. Ковпак, М. М. Комариця, Н. М. Кулеша, І. З. Павлюк, В. А. Передирій, М. Р. Процик, Л. В. Снісарчук). Окрім цього, у творенні львівської школи дослідників української періодики брали участь науковці з усіх регіонів України та з-за кордону, що дозволило здійснити великий обсяг дослідницької роботи. На 1.07.2010 р. вже опрацьовано понад 3 000 часописів. Сформовано комп'ютерний банк даних, який буде основою повної бібліографії української періодики ХІХ–ХХ ст. Видано понад 130 наукових праць, зокрема багатотомних, тиражем понад 45 000 примірників, обсягом майже 3 600 умовних друкованих аркушів. Опубліковано понад 6 000 наукових статей. Вони засвідчують багатоаспектність бібліографічної

роботи, яка постійно висвітлювалася у 17 випусках «Збірника праць Науково-дослідного центру періодики».

Проблеми підготовки до видання енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах» знаходили своє відтворення не лише у доповідях на конференціях і наукових статтях, а й у матеріалах до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах». Уже вийшло 16 випусків, де подано понад 3 000 персоналій, які висвітлюють редакційно-видавничу та публіцистичну діяльність українських журналістів — визначних, мало-знаних і тих, про творчість яких сучасний читач довідується вперше.

Важливим науковим матеріалом для багатотомних видань репертуару та історії української періодики минулого є монографії, історико-бібліографічні дослідження, збірники наукових праць, матеріали конференцій, фахові статті тощо. Схвально зустрінуті науковцями такі серії, як: «Періодичні видання регіонів України», «Пам'ятки бібліографії української преси», «Періодичні видання міст України», «Українська періодика за кордоном» та ін. [5-7; 10].

У 2007 р. було розпочато реалізацію багатотомного унікального історико-бібліографічного видання під загальною назвою «Українська преса ХІХ–ХХ ст. в Україні та світі». Уже перший том засвідчив про схвалення концепції і наукових засад запропонованого видання [14], що підтверджують й опубліковані рецензії [3; 4; 9]. Відзначимо, що у першому томі подано історико-бібліографічну інформацію про українську пресу, що виходила на етнічних українських землях, захоплених Російською і Австро-Угорською імперіями, та в інших країнах світу впродовж 1812–1890 рр.

У праці охарактеризовано найважливіші дослідження з історії та бібліографії української преси ХІХ–ХХ ст., ґрунтовно проаналізовано умови її функціонування та розвитку. Розділ «Бібліографія української преси» структурно поділено на дві частини: 1. Українська преса (часописи, що виходили українською мовою, зокрема всіма діалектними різновидами, на етнічних українських землях та на різних континентах, і двомовні (українською та іншою мовою) газети і журнали); 2. Українська преса іншими мовами.

Видання споряджено науково-довідковим апаратом (алфавітний покажчик часописів, іменний покажчик, іменний покажчик редакторів і видавців, покажчик місць видань), а також доповнено

додатком «Порічний реєстр часописів». Саме на ці особливості звернула увагу відома дослідниця українського друкованого слова, доктор філологічних наук, професор Н. В. Зелінська, яка відзначила, що сама поява цього видання «вирішує одразу цілу низку дослідницьких завдань. По-перше, видання підводить остаточну риску під багаторічними дискусіями... щодо початкових дат української періодики: перша іншомовна газета на українських етнічних землях — «Gazette de Lérol» (Львів, 1776), перший двомовний (російсько-український) часопис — «Українській Вѣстникъ» (Харків, 1816–1819), перша власне україномовна газета — «Зоря Галицка» (Львів, 1848–1857) [14, с. 7].

По-друге, воно «легітимізує» невідомі або маловідомі часописи, які, попри нинішню несправедливу невідомість, свого часу активно функціонували у спресованому двома імперіями українському інформаційному просторі, — і в такій спосіб розширює пізнавальні обрії сучасного, навіть доволі непогано поінформованого читача...

По-третє, «УП» відхиляє завісу тасмничості масиву періодики (дати, місця видання, власники, видавці і редактори, періодичність, обсяг, кількість збережених чисел і адреси зберігання та багато іншого). Сказати, що такі деталізовані описи полегшують дослідницьке життя нині суцих і майбутніх пресознавців, — це майже нічого не сказати: вони озброюють їх точними, до того ж, великомасштабними, «топографічними мапами» для ретроспективного пересування українською періодикою і, можна сказати, виконують чи не наймарудніший етап будь-якого наукового дослідження — окреслення кола джерел емпіричного матеріалу, а подекуди і прямо переймають на себе роль безпосередніх носіїв інформації, що використовуватиметься у подальших наукових розвідках...

Видання, що має заповнити прикру прогалину в національній бібліографічній спадщині і поставити, нарешті, Україну, країну давньої книжкової, загалом цивілізаційної, культури, на один рівень з великими державами світу» [2].

Другий том «Української преси в Україні та світі ХІХ–ХХ ст.» вийшов з друку у 2009 р., а третій підготовлено до видання. Разом вони охоплюють пресу за 1891–1914 рр.

Сімнадцятилітній досвід роботи Центру дозволяє констатувати: українське друковане слово впродовж кінця ХVІІІ–ХХ ст.

виходило на п'ятьох континентах, у 27 країнах світу, де компактно проживали, або тривалий час перебували національно свідомі вихідці з України. Жаль, що сьогодні, як і десять років тому, ми ще не ознайомлені з життям і діяльністю усіх публіцистів, редакторів і видавців українського друкованого слова. До наукового обігу ще не введено понад 3 000 українських видань, що виходили впродовж ХІХ–ХХ ст.

Сьогодні, незважаючи на те, що можна ще почути різні зауваги щодо терміна «пресознавство», ми уже є свідками функціонування цієї галузі як спеціальної дисципліни, що підтверджують опубліковані дослідження з історії преси, захисти кандидатських і докторських дисертацій. Зараз пресознавство має свій об'єкт, предмет, територіальні та хронологічні межі, наукові принципи і методи дослідження.

Об'єкт дослідження — це іншомовна преса на етнічних українських землях (з 1776 р.) та українські періодичні видання (за мовною ознакою) (з 1816 р.), стан їх збереження і можливості використання як історичного джерела.

Предмет дослідження — закономірності зародження й особливості розвитку періодики як історичного джерела, з'ясування її місця і важливості у джерельній базі української історії, націєвиховні та інформаційні функції преси.

Територіальні межі дослідження охоплюють етнічну територію української нації та всі країни світу, де компактно проживали або тривалий час перебували українці, які видавали свою пресу.

Хронологічні межі дослідження — це остання чверть ХVІІІ — початок ХХІ ст.

Набутий досвід вивчення української періодики ХІХ–ХХ ст. переконав нас у тому, що опрацювання її варто розпочинати з опублікованих мемуарів, листів, архівних документів та матеріалів і вже потім переходити до вивчення архівних джерел. У роботі з українською пресою як історичним джерелом автори видань Центру послуговувалися такими науковими принципами, як об'єктивність, комплексність, історизм, достовірність та системність.

Роки системної праці переконали нас в тому, що як писемне джерело з історії України, періодика має спільні і відмінні властивості. До спільних варто віднести: 1) усі періодичні видання —

«свідки» певної епохи чи періоду, що відображають особливості буття минулого часу; 2) редакторами, публіцистами, видавцями і дописувачами часописів минулого були люди із суб'єктивним баченням і сприйняттям реальності, тому кожне видання, взяте окремо, є обмеженим в об'єктивності відображення дійсності; 3) опублікована інформація може мати відкритий і прихований характер, що виявляється шляхом зіставлення багатьох джерел.

Відмінними ознаками преси є: періодичність видань (щоденник, кілька разів на тиждень, тижневик, місячник, кварталний і т. д.); вид видання (газета, журнал, періодичний збірник); місце видання, мова, належність до власників чи видавців, зміст тощо. С. Макаруч у виданні «Писемні джерела з історії України» відзначає, що серед науковців «поширена класифікація періодики за її ідейно-політичним спрямуванням — на прогресивну, консервативну, клерикальну, реакційну, ліберальну, прокомуністичну, профашистську та ін.

«Звичайно, такий поділ періодики, — зазначає автор, — умовний, бо в багатьох випадках їх видові та змістові грані не є чіткими, а кожний номер видання сам по собі кожного разу становить продукт творчості й наступний номер може в багатьох відношеннях відрізнятись від попереднього» [8].

Відмінною особливістю вважаємо також і те, що специфічність розвитку української журналістики була обумовлена роз'єднанням українського народу, тому газети й журнали функціонували в неоднакових суспільно-політичних умовах.

Окрім цього, українська преса, як виразник поневоленого народу, ніколи не мала фінансової державної підтримки, а існувала на кошти окремих меценатів, об'єднань, товариств, організацій та політичних партій. А це, безсумнівно, визначало її зміст, ідейне спрямування, у багатьох випадках суб'єктивне, а іноді й зумисно спотворене відображення дійсності, зокрема подій, явищ.

Досвід роботи переконав нас у тому, що періодика — джерело своєрідне, багатопланове не лише за змістом, а й за формою, структурою вміщеного в ній фактичного матеріалу. Особливістю преси як історичного джерела є її поліфонізм. У часописах вміщувалися публікації двох основних видів: матеріали, втілені у власне газетних формах (статтях, замітках, кореспонденціях та ін.)

та численні тексти, що є, по суті, іншими видами історичних джерел (законодавчі акти, статистичні матеріали, мемуарно-епістолярні пам'ятки та ін.). Особливу цінність для дослідження становить фактичний матеріал, що міститься у газетних публікаціях, але не менш важливим є і суб'єктивне трактування фактів, їх інтерпретація, оскільки це дозволяє з'ясувати позицію редакції й авторів, які виступають у пресі, що нерідко є виразниками різних соціальних верств і політичних течій, дає можливість визначити основні напрями ідейної боротьби досліджуваної епохи.

Поліфонізм зумовлює, з одного боку, багатоаспектність періодики як історичного джерела, з іншого — специфіку засобів і методів аналізу опублікованих у ній окремих текстів-джерел. У науковій літературі трапляються переважно два підходи до дослідження газетної періодики: 1) загальноаналітичний, завдання якого охоплюють вивчення історії виникнення і функціонування певного видання чи групи видань; 2) конкретно-аналітичний, що має на меті дослідження певної проблеми за матеріалами періодичної преси. Обидва підходи передбачають переважно змістово-описовий аналіз преси на основі фронтального чи комплексного методу її вивчення. Сьогодні з метою підвищення інформативної віддачі джерела застосовується змістово-кількісний аналіз преси, головним чином контентаналіз, суть якого зводиться до того, аби виявити легко підраховані ознаки, риси, властивості джерела (наприклад частот використання певних термінів, газетних рубрик, висвітлюваних проблем та ін.), які б відображали суттєві аспекти його змісту. Тоді якісний зміст стає вимірним, придатним для точних обчислюваних операцій, а результати аналізу — об'єктивнішими. Ю. С. Ганжуров, автор книги «Чорно-біла «відлига» у дзеркалі преси» відзначив: «Якщо кількісні методи виступають дійовим інструментом виявлення певних закономірностей суспільних процесів і через це мають велику силу доказовості, описові (в кращому розумінні) методи сприяють ідіографічному відображенню в тематичних дослідженнях окремих конкретно-історичних явищ» [1].

Вважаємо за доцільне виокремити два найчастіше вживаних конкретно-наукових методи дослідження, які забезпечують всебічне й об'єктивне відтворення журналістського процесу.

Перший метод — це бібліографічно-описовий, характерний для початкової стадії наукового опрацювання періодики.

Дослідження періодики, її бібліографування переконали усіх співробітників Відділення «Науково-дослідного центру періодики» у тому, що нагромадження наукової інформації — тривалий процес. І тому на виробничій нараді було вирішено, що нераціонально очікувати бібліографічної вичерпності, а доцільно вже на рівні наявних науково-бібліографічних знань про українську пресу, на основі дослідження особливостей історико-журналістського процесу в масштабах регіонів, історичних періодів, журналістських систем, вивчення життєписів визначних діячів української преси фахово розпочати підготовку і видання багатотомних історико-бібліографічних досліджень, зокрема: «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.», на черзі — багатотомна «Українська преса в персоналіях XVIII–XX ст.: редактори, видавці, публіцисти, меценати» та інші фундаментальні праці.

Буду відвертим: у далекому 1993 р. мало хто сподівався на такий науковий поступ створеного тоді «Науково-дослідного центру періодики». Минуло 17 років, які для історії — зовсім невеликий проміжок часу, і можемо констатувати: фахова львівська наукова школа дослідників періодики відбулася. Її здобутки — заслуга не лише співробітників Центру, а й багатьох науковців, які співпрацювали з нами, що дозволило здійснити великий обсяг дослідницької роботи.

Впродовж усіх років існування Центру приємно було вчити співробітників і самому вчитися в них [11]. Справжнім організатором, відповідальним редактором, вимогливим до себе і підлеглих, зарекомендувала себе доктор із соціальних комунікацій Лідія Віталіївна Сніцарчук — спочатку на посаді вченого секретаря Центру, згодом — завідувача відділу досліджень української періодики, а з 1 липня 2003 р. — керівника Відділення «Науково-дослідний центр періодики».

Наукова ерудиція, сумлінність у роботі, вимогливість і толерантність характеризують наукового працівника, а тепер уже завідувача відділу досліджень української періодики Мар'яну Миколаївну Комарицю. Системність і працелюбність — характерні риси стилю роботи завідувача відділу досліджень іноземної періодики Василя Васильовича Габора.

Вагомий внесок у становлення і розбудову Центру, підготовку до друку його фундаментальних праць своїми конкретними справами, порадами і великою працездатністю вносить старший науковий співробітник Марія Василівна Галушко.

Важливим науковим матеріалом для багатотомних видань репертуару української періодики минулого є монографії та історико-бібліографічні дослідження усіх співробітників Центру, появи яких сприяють фахові редактори: О. Б. Катола, З. І. Наконечна, Н. М. Кулеша (здійснює програмне забезпечення і комп'ютерну верстку праць Центру), а також спеціалісти комп'ютерних технологій та редакторсько-видавничих процесів: Н. Б. Браїлян, Д. О. Аленішко, Х. Ю. Храмович, О. В. Чума та ін.

Із Центром активно співпрацюють працівники всіх наукових підрозділів нашої бібліотеки — М. С. Бачинський, З. В. Бродик, О. О. Дзьобан, Є. М. Домбровська, Л. М. Кусий, К. М. Курилишин, Ю. О. Романишин, Я. П. Сенік, М. М. Трегуб, В. В. Яцишин та інші співробітники.

Ми щиро вдячні за співпрацю відомим презознавцям-дослідникам українського друкованого слова, зокрема періодичних видань XIX–XX ст., які впродовж десяти років активно співпрацювали з нами, серед них: А. П. Розкішний (Донецьк), В. А. Качкан (Івано-Франківськ), А. А. Бойко, В. Д. Буряк і М. П. Чабан (Дніпропетровськ), Ф. І. Дисак, Н. В. Зелінська, В. Й. Здоровега, С. А. Кость, І. В. Крупський, В. В. Лизанчук, М. Ф. Нечиталюк, О. А. Сербенська і Ю. Г. Шаповал (Львів), О. Г. Мукомела, М. С. Тимошик, Н. М. Сидоренко, Б. І. Черняков, В. І. Шкляр і О. Д. Школьна (Київ), І. Л. Михайлин, (Харків) та багатьом іншим.

Активно співпрацювали з Центром дослідники української періодики Омелян Вішка (Польща), Тетяна Беднаржова (Чехія), Володимир Гаврилук (Франція) та Володимир Біляїв (США). Посильно допомагали готувати до друку персоналії до майбутньої енциклопедії «Українська журналістика в іменах» Любомир Винар, Орест Гординський і Мар'ян Коць (США), Степан Родін (Австралія).

Працівники Центру із щирою вдячністю згадують знаного історика, доктора історичних наук, професора Ярослава Романовича Дашкевича, який допомагав нам вирішувати чимало науково-

методологічних проблем щодо вивчення українських періодичних видань, був науковим консультантом усіх десяти випусків матеріалів до майбутнього енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах». Слова вдячності за допомогу в роботі адресуємо колишньому директору нашої бібліотеки Ларисі Іванівні Крушельницькій, завідувачам таких відділів, як: наукової бібліографії — Луїзі Іванівні Ільницькій, україніки — Костянтину Михайловичу Курилишину, рідкісної книги — Ользі Михайлівні Колосовській, рукописів — Олександрові Онуфрійовичу Дзьобану та Мирославі Степанівні Дядюк, поліграфії — Ользі Богданівні Шульц та всім працівникам бібліотеки, які сприяли становленню та утвердженню Відділення «Науково-дослідний центр періодики» як серйозного наукового осередку дослідників української преси XIX–XX ст.

1. *Ганжуров Ю. С.* Чорно-біла «відлига» у дзеркалі преси: газетні публікації як джерело вивчення політичної системи України (1956–1965 pp.) / *Юрій Ганжуров.* — Київ, 1999. — С. 11.
2. *Зелінська Н.* [Рецензія] / *Надія Зелінська* // Вісник НТШ. — 2008. — Чис. 40. — С. 58-59. — Рец. на кн.: Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: іст.-бібліогр. дослідж. / [уклад.: *М. М. Романюк* (кер. проекту), *М. В. Галушко*, *Л. В. Сніцарчук*; відп. ред. *Л. В. Сніцарчук*]; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, Від-ня «НДЦ періодики». — Львів: Оріяна-Нова, 2007. — Т. 1: 1812–1890 pp. — 560 с.
3. *Качкан В.* Світло пресознавчого проекту / *Володимир Качкан*, *Михайло Сулятицький* // *Вечірній Івано-Франківськ.* — 2008. — № 35. — 25 верес. — С. 10.
4. *Лучук І.* Енциклопедичне дослідження української преси / *Іван Лучук* // *Новий погляд.* — 2008. — № 43. — С. 10.
5. *Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України: покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність (1981–2000 pp.)* / уклад.: *Л. П. Квятковська*, *В. М. Мартинович.* — Львів, 2004. — 324 с.
6. *Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України: покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність: (2001–2005 pp.)* / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника; уклад. *В. М. Мартинович*; авт. вступ. ст. *М. М. Романюк.* — Львів, 2007. — 300 с.

7. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника : покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність: (2006–2009) / НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника ; уклад.: *Л. О. Ільницька, М. З. Литвин, І. В. Морозова, В. М. Мартинович* ; авт. вступ. ст. *М. М. Романюк* ; відп. ред. *Л. В. Сніцарчук*. — Львів, 2010. — 278 с.
8. *Макарчук С.* Писемні джерела з історії України : курс лекцій / *Степан Макарчук*. — Львів : Світ, 1999. — С. 271.
9. *Мельничук Б.* Історія української преси: рік за роком / *Богдан Мельничук* // Тернопіль : Літературно-мистецький і громадсько-політичний часопис. — 2008. — Чис. 3. — Верес. — С. 122-123.
10. Науково-дослідний центр періодики (1993–2003 рр.) : у 2 т. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики ; уклад. *М. М. Романюк* ; відп. ред. *Л. В. Сніцарчук*. — Львів, 2003. — Т. 1 : Наукова діяльність : покажчик видань. — 332 с.
11. Науково-дослідний центр періодики (1993–2003 рр.) : у 2 т. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики ; уклад. *М. М. Романюк* ; відп. ред. *Л. В. Сніцарчук*. — Львів, 2003. — Т. 2 : Постагі: бібліографічний покажчик. — 676 с.
12. *Романюк М.* Схема повного бібліографічного опису періодичного видання / *Мирослав Романюк, Марія Галушко* // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / ЛНБ ім. В. Стефаника. Науково-дослідний центр періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 271-290.
13. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття / *Юрій Тернопільський*. — Джерсі-Сіті, 1974. — 176 с.
14. Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст. : іст.-бібліогр. дослідж. / [уклад.: *М. М. Романюк* (кер. проекту), *М. В. Галушко, Л. В. Сніцарчук* ; відп. ред. *Л. В. Сніцарчук*] ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, Від-ня «НДЦ періодики». — Львів : Оріяна-Нова, 2007. — Т. 1 : 1812–1890 рр. — 560 с.